

Інформаційна довідка МДГ № 14

КОМЕНТАРІ КЗК ТА КОМІСАРА З ПРАВ ЛЮДИНИ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАСОБІВ І ВІДСУТНОСТІ ЗАСОБІВ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

У своєму звіті від 29 квітня 2014 року щодо візитів, які відбулися в жовтні 2013 року, Європейський комітет з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню («КЗК») звернув увагу на положення Закону «Про міліцію» 1990 року, які регулюють застосування фізичної сили та спеціальних засобів (статті 12-14). На думку КЗК, правова база, яка регулює використання таких спеціальних засобів, була нечіткою, що призвело до непропорційного й неналежного використання таких засобів. КЗК рекомендував Уряду України переглянути чинну правову базу стосовно використання спеціальних засобів і забезпечити чітке визначення в законодавчих або нормативних актах обставин застосування кожного типу силових засобів.¹

У тій же доповіді КЗК підняв питання відсутності ідентифікації працівників правоохоронних органів, які входять до структури Міністерства внутрішніх справ («МВС»). КЗК посилався на інформацію, отриману від осіб, які були затримані співробітниками спецпідрозділу МВС у масках, які не мали на собі ніяких ідентифікаційних номерів – ані на їхньому форменому одязі, ані на шоломах, за винятком спеціального знаку на їхньому форменому одязі. Відповідно до КЗК, «носія масок членами спеціальних підрозділів може бути виправдане виключно в контексті проведення операцій високого ризику, які відбуваються в небезпечному середовищі (напр., потенційно небезпечне затримання). Проте, можливість подальшої ідентифікації відповідних працівників має бути завжди забезпечена, шляхом наявності не тільки розпізнавального знаку, але й помітного ідентифікаційного номеру на кожному форменому одязі/шоломі». КЗК також рекомендував, щоб втручання спецпідрозділів МВС завжди фіксувалися на відео, наприклад, за допомогою тактичних камер як частини обладнання відповідних працівників.²

У грудні 2013 року КЗК був проінформований про вжиття заходів для забезпечення належної ідентифікації працівників правоохоронних органів в майбутньому. Справді, після насильницького розгону протестуючих 30 листопада 2013 року тодішній Генеральний прокурор пан Пшонка висловив намір ввести ідентифікаційні знаки на форменому одязі спецпідрозділів МВС.³

Комісар з прав людини Ради Європи також торкався питання законодавчого регулювання використання силових і спеціальних засобів та ідентифікації працівників правоохоронних органів. Комісар підкреслив важливість наявності чітких інструкцій щодо застосування сили з боку працівників міліції та рекомендував переглянути наявну правову базу з питань застосування сили й управління діями підрозділів міліції спеціального призначення, а також привести її у відповідність до міжнародних стандартів та практики застосування Європейської конвенції про захист прав людини та основних свобод.⁴ Він також відзначив законодавчі прогалини щодо ідентифікації

¹ Звіт по результатам візиту до України КЗК з 9 по 21 жовтня 2013 року, §§ 53-54 (англійською мовою).

² Там само, §§ 50-52.

³ Інформація в ЗМІ від 14 грудня 2013 року: <http://www.radiosvoboda.org/articleprintview/25200762.html>.

⁴ Наприклад, справа *Абдула Яса та інші проти Туреччини*, заява № 44827/08, рішення від 16 липня 2013 року.

працівника міліції, який бере участь в охороні громадського порядку під час проведення акцій протесту.⁵

Також було наголошено на необхідності введення законодавчих змін, спрямованих на забезпечення можливості для ідентифікації працівників правоохоронних органів під час виконання ними своїх обов'язків, провідними правозахисними організаціями, такими як Харківська правозахисна група,⁶ а також і Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини в своєму щорічному Звіті про ситуацію в Україні у 2013 році.

З ініціативою виступили декілька членів парламенту, які в серпні 2013 року зареєстрували в парламенті Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо ідентифікації працівників органів внутрішніх справ та присутності спеціальних підрозділів міліції, внутрішніх військ на мирних зібраннях.⁷ Законопроект пропонував ввести знак на форменому одязі працівника правоохоронних органів із зазначенням його ПІБ та інформації про ранг та орган, в якому він працює. Законопроект забороняв працівникам правоохоронних органів приховувати інформацію на знаку і вводив адміністративну відповідальність за перешкоджання його/її ідентифікації та за відсутність ідентифікаційної інформації на форменому одязі. Законопроект також передбачав законодавчі зміни для запобігання залученню спецпідрозділів або внутрішніх військ у забезпечення охорони громадського порядку під час мирних демонстрацій. Тим не менш, проект закону не був прийнятий на розгляд парламентом.

22 жовтня 2014 року Кабінет Міністрів Постановою № 594 вніс зміни в документ, який містить опис і зразки форменого одягу та емблеми працівників правоохоронних органів.⁸ Зокрема, було введено знак, який містить персональний ідентифікаційний номер. Проте й досі залишається незрозумілим, як, наприклад, повинен носитись знак, а також, видається, що не має правил, які б забезпечували постійну видимість таких ідентифікаційних знаків.

---

⁵ [Звіт](#) Комісара з прав людини Ради Європи, від 4 березня 2014 року, §§ 19, 30-31.

⁶ <http://www.khpg.org/index.php?id=1394803915>.

⁷ http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=47995.

⁸ <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/594-2014-%D0%BF/paran11#n11>.